

Danuta Kopec

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Studiów Edukacyjnych

ul. Szamarzewskiego 89

60-568 Poznań

**Ocena osiągnięć naukowych dr Diany Aksamit uwzględniająca wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2022, poz. 574 z późn.zm.) w postępowaniu o nadaniu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych - w dyscyplinie pedagogika**

Ocenę osiągnięć naukowych dr Diany Aksamit uwzględniającą wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2022, poz. 574 z późn.zm.) przedstawię zgodnie z następującym porządkiem:

- przebieg kariery zawodowej dr Diany Aksamit,
- ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny,
- ocena dorobku naukowego z wyłączeniem monografii przedstawionej, jako podstawowe osiągnięcie w ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego,
- staże naukowe będące efektem współpracy krajowej i międzynarodowej,
- członkowsko w organizacjach i towarzystwach naukowych,
- osiągnięcia i nagrody,
- działalność dydaktyczna i organizacyjna,
- konkluzja końcowa.

1. Przebieg kariery zawodowej dr Diany Aksamit

Dr Diana Aksamit jest absolwentką jednolitych studiów magisterskich pedagogiki specjalnej o specjalności: pedagogika niepełnosprawnych intelektualnie oraz pedagogiki opiekuńczo-socjalnej zrealizowanych na Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Na tejże uczelni

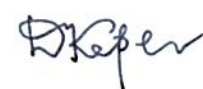


skończyła również studia podyplomowe z zakresu wczesnej interwencji, pomocy dziecku i rodzinie, których problematyka jest ściśle związana z obszarem pedagogiki specjalnej. Po skończeniu studiów magisterskich dr Diana Aksamit kontynuowała edukację na Akademii Pedagogiki Specjalnej na studiach doktoranckich, w latach 2011-2014, na ówczesnym Wydziale Nauk Pedagogicznych wymienionej wyżej uczelni. W roku 2014 uzyskała stopień doktora nauk społecznych w zakresie pedagogiki na podstawie rozprawy doktorskiej, pt.: *„Kulturowo-psychologiczne uwarunkowania postaw społecznych wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce i na Litwie”*. Promotorem rozprawy był dr hab. Andrzej Giryński, prof. APS, a promotorem pomocniczym była dr Agnieszka Wołowicz. Recenzentkami rozprawy były: prof. dr hab. Joanna Głodkowska oraz prof. dr hab. Bożena Matyjas. W 2014 roku, po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka, została zatrudniona, i jest nadal, na stanowisku adiunkta w Zakładzie Edukacji i Rehabilitacji Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. W trakcie studiów magisterskich i doktoranckich dr Diana Aksamit była stypendystką Rządu Rzeczypospolitej Polskiej. Wart zauważenia jest fakt, iż Habilitantka ma w swojej karierze zawodowej doświadczenie związane z praktyką pedagogiczną i terapeutyczną - pracowała bowiem, jako pedagog specjalny w Zespole Placówek Edukacyjnych w Nowym Dworze Mazowieckim. W mojej opinii zauważalny jest pozytywny wpływ tej aktywności na dorobek naukowy Habilitantki.

## 2. Ocena głównego osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny

Dr Diana Aksamit za swoje główne osiągnięcie naukowe, które ma znaczny wkład w rozwój dyscypliny podała, zgodnie z art. 219 ust.1. pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, monografię naukową pt.: *„Oblicza ojcostwa. Studium narracji ojców dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną”* ss. 320. Monografia została wydana w 2021 roku przez Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Recenzentami wydawniczymi byli: prof. dr hab. Zenon Gajdzica oraz dr hab. Danuta Wolska, prof. UP w Krakowie.

W będącej przedmiotem oceny monografii naukowej Autorka porusza problematykę dotyczącą ojcostwa wobec dorosłej osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Muszę przyznać, że zagadnienia podejmowane przez dr Dianę Aksamit, w omawianej



monografii, stanowią z trzech powodów ogromne wyzwanie badawcze. Po pierwsze, problematyka ojcostwa wobec osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną nie znajduje jeszcze bogatej egzemplifikacji empirycznej, w zrealizowanych w obszarze pedagogiki specjalnej, projektach badawczych. Dlatego też badacz/badaczka eksplorujący/a problematykę ojcostwa wobec osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim jest pozbawiony/a możliwości analizowania omawianego zagadnienia w kontekście zrealizowanych już projektów badawczych. Musi zatem odwoływać się do własnej wiedzy, doświadczenia i intuicji badawczej, mapując po raz pierwszy badaną „ziemię niczyją”. Po drugie, wyzwaniem badawczym może być sama osoba dziecka, tj.: osoba, wobec której ojciec jest, po pierwsze - ojcem, po drugie - osobą towarzyszącą dziecku, które to dziecko jest osobą z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Należy pamiętać, że podjęta problematyka badawcza dotycząca osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną bardzo długo była nieobecna nie tylko w obszarze teorii pedagogiki specjalnej, ale i praktyki pedagogicznej. Osoba z głęboką niepełnosprawnością intelektualną w polskim systemie edukacji pojawiła się dopiero w 1997. Nie należy również pominąć faktu, że z uwagi na specyfikę swojego funkcjonowania we wszystkich sferach jest ona dla badacza/badaczki bardzo wymagającym podmiotem badania, a dla rodzica bardziej wymagającym dzieckiem - partnerem/partnerką interakcji. Po trzecie, widoczny jest proces przeobrażeń, w wyniku którego zmianie ulega struktura i funkcja rodziny oraz sposób pełnienia roli matki i ojca. W rzeczywistości, w której wszyscy jesteśmy zanurzeni, cechującej się większym natężeniem „płynności” niż dotychczas to miało miejsce, trudniej jest, nie tylko dokonać konceptualizacji pomysłu badawczego dotyczącego szeroko rozumianej problematyki rodziny, ale również go zrealizować. Dlatego też, mając na względzie trudności związane z realizacją projektu badawczego dotyczącego ojcostwa wobec osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną już sam wybór problematyki badań dokonany przez dr Dianę Aksamit zasługuje na uznanie i świadczy, moim zdaniem, o Jej dużej determinacji i ciekawości poznawczej.

Struktura monografii jest typowa dla prac badawczych w naukach społecznych. Widoczny jest logicznie i merytorycznie uzasadniony podział książki na trzy części: teoretyczną, metodologiczną oraz część dotyczącą analizy wyników badań własnych. Monografia składa się ze wstępu oraz trzech rozdziałów: jednego stanowiącego teoretyczną część pracy,



jednego wchodzącego w skład jej części metodologicznej, jednego zawierającego analizę wyników badań. Całość monografii jest zakończona podsumowaniem i wnioskami. Na końcu rozprawy Autorka zamieściła spis pozycji bibliograficznych, do których odwoływała się podczas jej pisania oraz załączyła spis tabel i schematów.

Podejmując się oceny monografii dr Diany Aksamit pt.: „*Oblicza ojcostwa. Studium narracji ojców dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną*” odniosę się kolejno do jej części teoretycznej, części metodologicznej, części będącej analizą wyników badań oraz języka monografii.

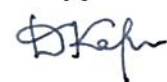
Część teoretyczną pracy stanowi rozdział pt.: Ojcostwo-definicje i konteksty przemian w perspektywie przeszłość – teraźniejszość – przyszłość ( str.15-102), składający się z siedmiu podrozdziałów. W pierwszym podrozdziale, co ważne, Autorka zwraca uwagę na kontekst kulturowy istotny dla kształtowania się pojęcia ojcostwa. Wart zauważenia jest fakt, że ostatnimi czasy w dociekaniach naukowych zarówno w obszarze nauk humanistycznych, jak i społecznych uwzględnienie kontekstu kulturowego staje się warunkiem *sine qua non* dobrze zrealizowanego projektu badawczego. Mam tu na uwadze, między innymi, takie pozycje badaczy i badaczek, jak: „*Ludowa historia Polski*” Adama Leszczyńskiego (2020), „*Polio w Polsce 1945-1989. Studium z historii niepełnosprawności*” Marcina Stasiaka (2021) (nauki humanistyczne), „*Paradygmat zignorowany. Macierzyństwo kobiet z niepełnosprawnością intelektualną*” Agnieszki Wołowicz (2021), „*Spoleczne ontologie niepełnosprawności. Ciało. Tożsamość. Performatywność*” Jolanty Rzeźnickiej-Krupy (2019) (nauki społeczne), czy też przetłumaczone na język polski książki autorska Rosemarie Garland-Thomson (2020). W podrozdziale tym Autorka poświęca dużo miejsca zagadnieniom związanym z małżeństwem. Wyrażam swoją wątpliwość, czy dla poruszanej w monografii problematyki koniecznym było tak dogłębne analizowanie zagadnień dotyczących małżeństwa (np. współczynnik małżeństw zawartych w Polsce, str. 19-20; skala rozwodów w Polsce, str. 21). W dalszej części podrozdziału dr Diana Aksamit analizuje zagadnienia dotyczące rodziny, odwołując się do reprezentatywnej dla zagadnienia literatury przedmiotu. Co ważne Autorka nie tylko referuje literaturę przedmiotu, ale również dyskutuje z przedstawionymi przez siebie treściami w kontekście poruszanej w monografii problematyki. Dyskusja przybiera różny charakter, w niektórych fragmentach tekstu jest bardzo pogłębiona, w innych charakteryzuje się mniejszą refleksyjnością.



W podrozdziale drugim trzecim i czwartym dr Diana Aksamit przedstawia tradycyjne i współczesne reprezentacje dotyczące ojcostwa odwołując się wybranych przez siebie pozycji z literatury przedmiotu traktujących o ojcostwie. Analizuje poglądy na rolę ojca i wychowanie dzieci na tle przemian społecznych oraz analizuje nowe wymiary ojcostwa w kontekście przemian społeczno-kulturowych. W tej części monografii brakuje mi dyskusji Autorki z referowanymi zagadnieniami, zwłaszcza w tych jej fragmentach, gdy przytacza poglądy przedstawicieli Kościoła Rzymskokatolickiego (por. str. 40 -41; str. 55), które dla osoby niezwiązanej z Kościołem Rzymskokatolickim mogą być niezrozumiałe, pozbawione uwzględnienia innych perspektyw poznawczo-filozoficzno-religijnych.

Podrozdział piąty zawiera analizę ojcostwa z perspektywy temporalnej wobec osoby z niepełnosprawnością intelektualną. W podrozdziale tym Autorka bazując na literaturze przedmiotu wyróżniła obszary badawcze dotyczące ojcostwa (str.62-63) istotne dla poruszanej w monografii problematyki badawczej. Co ważne, referując problematykę ojcostwa wobec osoby z niepełnosprawnością, uwzględnia perspektywę ojca osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Egzemplifikacją uwzględnienia tego badawczego rozwiązania jest autorski schemat przedstawiający wybrane funkcje ojcowskie wobec dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną (str.77). Dyskutowałabym z niektórymi sformułowaniami opisującymi schemat, uznaję jednak prawo Autorki do wyboru opisu poszczególnych jego elementów. W mojej opinii podrozdział ten zyskałby jeszcze bardziej pogłębioną optykę ojcostwa wobec osoby z niepełnosprawnością intelektualną w kontekście literatury przedmiotu, gdyby Autorka wspominała narracje ojców zwarte w książkach Elżbiety Zakrzewskiej-Manetrys pt.: „*Lista obecności. Rozmowy z ojcami osób z zespołem Downa*” (2011) oraz Elżbiety Zakrzewskiej-Manetrys i Andrzeja Suchcickiego pt.: „*Lista obecności. Rozmowy z ojcami niepełnosprawnych dzieci*” (2017).

Podrozdział szósty monografii jest poświęcony wsparciu ojców w perspektywie polityki społecznej w Polsce i na świecie. Jest to, moim zdaniem, rozdział bardzo ważny dla poruszanej w monografii problematyki ojcostwa - Autorka bowiem w toku analizy otrzymanego materiału empirycznego (por. str.123 - 262) wielokrotnie powołuje się na teoretyczny konstrukt wsparcia. Z tego powodu lektura podrozdziału pozostawia niedosyt, gdyż dr Diana Aksamit nie przedstawiła koncepcji wsparcia, na którą w części analitycznej swojej pracy się powołuje. Mam tu na uwadze koncepcję wsparcia w ujęciu funkcjonalnym



autorstwa Heleny Sęk i Romana Cieślaka (wsparcie emocjonalne, informacyjne, instrumentalne, rzeczowe i duchowe (2004). Szkoda również, że nie została uwzględniona koncepcja wsparcia zaproponowana przez Amerykańskie Stowarzyszenie na Rzecz Niepełnosprawności Intelktualnej i Rozwojowej (*American Association on Intellectual and Development Disabilities, AAIDD*) (2011, 2021).

Godne podkreślenia jest to, iż Autorka w tym rozdziale przytacza międzynarodowe i krajowe akty prawne, które regulują formy i rodzaje wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Jednak podczas referowania zagadnień dotyczących procesu ratyfikacji przez Polskę Konwencji ONZ o Prawach Osób z Niepełnosprawnościami pojawiła się pewna nieścisłość (str. 79 monografii). Autorka w monografii podaje, że cytując: „ (...) konwencja nie została ratyfikowana przez Polskę (...)”. Jednak Konwencja została ratyfikowana przez Polskę 6 września 2012 roku i jest w Polsce obowiązującym aktem prawnym z zastrzeżeniami dotyczącymi art. 23 oraz art. 25 (Dz. U. 2012, poz. 1169). Do dnia dzisiejszego nie został natomiast ratyfikowany przez nasz kraj Protokół Fakultatywny do Konwencji. Warto zauważyć jest fakt, iż Autorka na stronie 33 swojej monografii prawidłowo przytacza wszystkie informacje dotyczące Konwencji.

W podrozdziale siódmym Autorka przedstawia wybrane przez siebie teorie psycho-socjo-pedagogiczne, które stanowiły ramę teoretyczną zrealizowanego projektu badawczego wykorzystaną do analizy otrzymanych wyników badań. Rozdział zyskałby na przejrzystości, gdyby Autorka podała kolejność referowanych teorii oraz przedstawiała kryteria, którymi się kierowała podczas ich wyboru.

Dr Dina Aksamit odwołując się do teorii ról społecznych bazuje przede wszystkim na przemysleniach Ralpa Dahrendorfa (2006). Co ważne, podczas analizy zagadnień związanych z rolą społeczną odwołuje się do literatury przedmiotu traktującej o roli ojca. Pomysł ten uważam za bardzo ważny dla zrealizowanego projektu badawczego. Szkoda tylko, że literatura dotycząca ojcostwa nie zawsze jest najnowszą. Wskazałabym tu na prace Mariana Wolickiego, 1982, 1984 czy też Kathleen Gerson, 1997. Autorka nie podała również kryteriów mających wpływ na dokonany przez nią wybór literatury przedmiotu. Z obszaru teorii socjologicznych dr Diana Aksamit przywołała koncepcję interakcjonizmu symbolicznego, a dokładniej do wybranych jego aspektów, które jednak mogłyby zostać przedstawione w sposób bardziej pogłębiony. Uważam, że korzystne dla poruszanej w

monografii problematyki badawczej byłoby odwołanie się przez Autorkę do prac Ervinga Goffmana, zwłaszcza do tych, które traktują o porządku interakcyjnym i rytuałach interakcyjnych. Szkoda również, że w tej części monografii Autorka pominęła koncepcję Fritza Schütze, tym bardziej, że w części metodologicznej rozprawy oraz podczas analizy wyników badań odwoływała się do jego koncepcji.

Dr Diana Aksamit w swoim projekcie badawczym przytacza również teorię systemów rodzinnych Bowena analizując, z powodzeniem, system rodzinny, którego członkiem jest osoba z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Podkreślić należy, iż w tej części pracy Autorka odwołuje się do najnowszej literatury przedmiotu.

Dla zrealizowanego projektu badawczego słuszne jest przywołanie przez Autorkę teorii systemów ekologicznych Urie Bronfenbrennera, której wartość eksplanacyjna jest nadal aktualna i z tego powodu jest wykorzystywana w konceptualizacji badań w obszarze pedagogiki specjalnej. W procesie charakterystyki chronosystemu został pominięty fakt, że tworzy on również ramy do analizy zjawisk na poziomie globalnym - międzynarodowym, takich jak: np. kryzys klimatyczny, pandemia Covid-19 czy wojna.

**Konkluzja dotycząca części teoretycznej pracy:** pomimo zgłoszonych przeze mnie uwag część teoretyczną monografii oceniam jednoznacznie pozytywnie. Uważam, że dr Diana Aksamit w sposób zadawalający zarysowała ramy teoretyczne swojego projektu badawczego wykazując się transdyscyplinarną wiedzą istotną dla projektu.

Rozdział drugi pracy, metodologiczny, pt.: *„Założenia metodologiczne i procedura badawcza”* składa się z pięciu podrozdziałów. Ocenę metodologicznej koncepcji projektu badawczego zawartego w wyżej wymienionym rozdziale przedstawię w sposób całościowy, nie odnosząc się do poszczególnych jego podrozdziałów.

W związku z tym, że Badaczka swoim projektem badawczym eksploruje nowy, nie tylko dla niej, obszar badawczy, uznaję Jej prawo do określenia celu swoich badań oraz problemów badawczych. Zostały one sformułowane poprawnie.

Z uwagi na poruszaną problematykę badawczą słuszny jest wybór paradygmatu interpretatywnego, modelu jakościowego badań. W moim przekonaniu Autorka, mając zapewne na uwadze triangulację badań, niepotrzebnie przywołuje w monografii wiele porządków metodologicznych (por. str.110-111 monografii).



Na str. 110 pracy pojawiała się nieścisłość językowa. Autorka napisała: „ [u]kazując ojcostwo wobec dorosłych osób z głęboką niepełnoprawnością intelektualną z jednej strony konstruuje je z różnych jednostkowych doświadczeń, czyli układam te doświadczenia w całość - podejście konstruktywistyczne (...)”. Pragnę zauważyć, że to nie Badaczka konstruuje doświadczenia badanych podmiotów, ona je tylko w trakcie badania zbiera, i to narracje badanych podmiotów badania, ojców, są egzemplifikacją konstruowania przez nich rzeczywistości, w której są zanurzeni, którą w taki, a nie inny sposób, charakterystyczny tylko dla siebie, przeżywają. W związku z tym, że Autorka w toku realizacji swojego projektu badawczego wykorzystwała metodę biograficzną (str. 113) oraz w jej ramach zastosowała biograficzny wywiad narracyjny Fritza Schützeego, moim zdaniem, wystarczyło wykorzystać w pełniejszy sposób tę metodę i dokładnie omówić sposób rozumienia wywiadu przez Schützeego oraz jego zasady interpretacji wywiadu. Moje wątpliwości budzi odwołanie się w trakcie analizy badań do opinii sędziów kompetentnych (trzech ojców mających dorosłe dzieci z głęboką niepełnoprawnością intelektualną). Ich obecność wskazuje na ilościowy model badań. Na str. 121 Badaczka pisze: „[k]ażdy z sędziów miał za zadanie dwukrotnie ocenić wywiady (...). Każdy z sędziów kompetentnych przypisał wyróżnionym fragmentom tekstu (incydentom) etykiety. Gdy przypisane przez sędziów etykiety były zgodne z tym, co jako badaczka przypisałam zdarzeniom, przechodziłam do następnego kroku, jakim było przypisanie określonej kategorii. (...) sędziów poproszono o ocenę każdego fragmentu na 5-stopniowej skali (...)”. Uważam, że prośba o ustosunkowanie się do narracji dotyczącej ojcostwa wobec dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną przez innych ojców jest kolejnym, bardzo ciekawym, pomysłem badawczym. W tym momencie formułowałabym również pytanie dotyczące etycznej strony badań. Ufam, że Badaczka zadbała o anonimowe przedstawienie wyników otrzymanych badań ojcom pełniącym rolę „sędziów kompetentnych”.

W części metodologicznej monografii powinien wyraźniej wybrzmieć fakt, iż zebrane przez Autorkę monografii wyniki badań nie uprawniają do ich generalizacji na całą populację ojców dorosłych dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

**Konkluzja dotycząca metodologicznej części pracy:** pomimo pewnych zastrzeżeń pozytywnie oceniam metodologię projekt badawczego. Jego konceptualizacja świadczy o wiedzy metodologicznej Badaczki i umiejętności jej transpozycji na eksplorowany obszar badań.





W rozdziale trzecim monografii pt.: „Retrospekcje doświadczeń biograficznych ojców dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną” dr Diana Aksamit zaprezentowała otrzymane wyniki badań oraz dokonała ich analizy w kontekście wybranych przez siebie ujęć teoretycznych. Zgromadzony materiał badawczy jest imponujący. Został zebrany w wyniku biograficznego wywiadu narracyjnego z 32 osobami – ojcami dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną z terenu całego kraju. Mając na uwadze wielość wątków pojawiających się w narracjach ojców, analizę otrzymanego materiału badawczego dr Diana Aksamit przedstawiła zgodnie z wyróżnionymi przez siebie 14 kryteriami zamieszczonymi na str. 124-125 monografii, których nie będę przytaczała. Ich prezentacja znacznie ułatwia percepcję zebranego przez Badaczkę materiału empirycznego. Po lekturze tej części monografii nasuwają mi się pewne uwagi polemiczne i krytyczne, które przedstawię poniżej.

Ważne, że Badaczka podczas analizy otrzymanego materiału empirycznego zwróciła uwagę na międzypokoleniową transmisję wzorca pełnienia roli ojca. Co ważne poddała ją dyskusji w kontekście literatury przedmiotu uwypuklając te narracje ojcowskie, które stanowią egzemplifikację negatywnych doświadczeń badanych osób w „byciu” z własnym ojcem i „byciem” ojcem dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Wątek ten jest w obszarze pedagogiki specjalnej jeszcze cały czas rzadko poruszany i w mojej opinii, tak wyraźnie w tej monografii naukowej, wybrzmiał po raz pierwszy. Zebrane narracje ojców są również egzemplifikacją permanentnie doświadczanego stresu rodzicielskiego w różnych sferach ojcowskiego funkcjonowania. Badaczka analizuje materiał w kontekście literatury przedmiotu. Uważam, że ta część monografii zyskałaby na wartości, gdyby dr Diana Aksamit w sposób pogłębiony odwoływała się również do koncepcji stresu rodziców dzieci z zaburzeniami rozwoju zaprezentowaną przez Pisulę (2007).

W swojej analizie narracji ojców Badaczka zwróciła również uwagę na doświadczenia ojców związane z procesem diagnozy głębokiej niepełnosprawności intelektualnej. W związku z tym, że dr Diana Aksamit podczas analizowania zgromadzonego materiału empirycznego przyjęła perspektywę temporalną, w monografii otrzymujemy obraz ojcowskiego przeżywania diagnozy niepełnosprawności intelektualnej oraz procesu, w moim odczuciu nigdy się niekończącym, uznawania u dziecka faktu głębokiej niepełnosprawności intelektualnej, której prawie zawsze towarzyszą niepełnosprawności związane z innymi sferami funkcjonowania osoby. Myślę, że warto było w tym miejscu monografii odwołać się

do wyników projektu badawczego zrealizowanego przez Agnieszkę Żytą. Dotyczył on, co prawda, rodziców, ale również został zebrany materiał empiryczny dotyczący ojców dzieci z zespołem Downa. Ich przywołanie zwiększyłoby jeszcze wartość eksplanacyjną tej części monografii.

Z racji swoich własnych zainteresowań badawczych z dużym zainteresowaniem pochyliłam się nad ojcowską percepcją systemu edukacji i rehabilitacji oferowanego osobom z głęboką niepełnosprawnością intelektualną w naszym kraju. W wypowiedziach ojców bardzo wyraźnie wybrzmiewa doświadczenie wykluczenia osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną z systemu edukacji oraz brak rozwiązań systemowych wspierania osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną i jej rodziny. Należy pamiętać, że narracje niektórych ojców dotyczą okresu sprzed 1997 roku, czyli z okresu, w którym osoba z głęboką niepełnosprawnością intelektualną była poza systemem edukacji. Ciekawym zabiegiem badawczym byłoby odwołanie się przez Badaczkę, podczas analizy wypowiedzi ojców dotyczących ich oceny jakości edukacji i rehabilitacji, do zjawiska pozoru w edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną (por. Katarzyna Parys, *Zjawisko pozoru w systemie kształcenia uczniów niepełnosprawnych – próba identyfikacji i propozycje rozwiązań*, w: „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”, 2014, nr 4, s. 29-56).

W analizie ojcowskiej narracji dr Diana Aksamit zwróciła uwagę na poruszane przez nich problemy rodzeństwa osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Co prawda, Ewa Pisula twierdzi, że „częstość stresujących interakcji w relacjach z pełnosprawnym i niepełnosprawnym rodzeństwem jest podobna. Różnice występują tylko w rodzaju stresorów” (Pisula, 2007, s. 124). Ważne, jednak, by pamiętać, że z uwagi na specyfikę funkcjonowania osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną natężenie stresorów doświadczanych przez rodzeństwo jest bardzo duże, o czym wspominają badani ojcowie. W ich narracjach jest widoczny wpływ doświadczanej sytuacji bycia bratem/siostrą osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną na własne życie, na każdym etapie rozwoju. Uważam, że wprowadzając „figurę brata/siostry osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną” dr Diana Aksamit zapoczątkowała nowy wątek, dotychczas niedostatecznie prezentowany w obszarze pedagogiki specjalnej, a dotyczący procesu parentyfikacji rodzeństwa osób z niepełnosprawnością intelektualną.



Niezmiernie ważne dla praktyki pedagogicznej jest uwypuklenie przez dr Dianę Aksamit, w tej części monografii, braku rozwiązań systemowych dotyczących wsparcia rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną oraz dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością. Brak rozwiązań systemowych z pewnością nasila stres rodzicielski i może skutkować, o czym świadczą ojcowskie narracje, występowaniem u ojców zespołu stresu pourazowego.

**Konkluzja dotycząca analizy wyników badań:** tę część monografii dr Diany Aksamit, pomimo pewnych uwag krytycznych, oceniam pozytywnie. Uważam, że Badaczka zrealizowała cel, jaki sobie postawiła na etapie konceptualizacji projektu badawczego. Zebrany materiał badawczy oraz jego analiza w wymiarze jednostkowym przedstawia różnorodne odcienie bycia ojcem dorosłej osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Zwraca uwagę na znaczenie realizacji projektów badawczych dotyczących rodzeństwa osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

Do wniosków przedstawionych w podsumowaniu monografii nie mam uwag. Badaczka przedstawiła w nim konstrukt ojcostwa, którego wyróżnione elementy mogą być inspiracją do tworzenia systemu szeroko rozumianego wsparcia ojców dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

W związku z tym, że ważne jest dla mnie stwierdzenie Klemprera, o tym, „ że język nie tylko tworzy i myśli za nas, ale kieruje także naszymi uczuciami, steruje naszym życiem duchowym, i to tym skuteczniej, im bardziej jego wpływu jesteśmy nieświadomi” (1992, s. 23) pragnę odnieść się do języka monografii, za pomocą którego Badaczka referuje zagadnienia związane z byciem ojcem osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Doceniam te fragmenty pracy, w których Autorka stara się unikać ableistycznych sformułowań, które niestety cały czas jeszcze funkcjonują w obszarze pedagogiki specjalnej. W kontekście tej uwagi istotne jest dla mnie również to, że Autorka przytacza wypowiedzi ojców, które są egzemplifikacją ich miłość do dziecka, uznania swojego dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, jako OSOBY (por. str. 146). Uważam również, że do deskrypcji rodzicielstwa osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną podkreślającej trud i cierpienie, jest uprawiony tylko rodzic lub opiekun osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Pedagog specjalny/pedagożka specjalna może jedynie się do tych wypowiedzi odnieść i je w kontekście różnych ujęć teoretycznych analizować (por. str. 226). Badaczka wielokrotnie w monografii używa pojęcia „psychopedagogizacja”



ojców. Ma oczywiście do tego pełne prawo, ponieważ termin ten jest bardzo często stosowany w kontekście pracy z rodzicami. Przyznam, że osobiście rezonuję na to sformułowanie, jak na pojęcie świadczące dla mnie o paternalistycznej postawie pedagoga specjalnego/ pedagoga specjalnej – postawie, która jest dla rodzica dziecka z jakąkolwiek niepełnosprawnością niejednokrotnie trudna do przyjęcia (por. Kościelska, 2005; Zakrzewska-Manterys, 2010).

Z racji pełnionej roli recenzenta pragnę zwrócić uwagę na małe uchybienia merytoryczne pojawiające się w tej części. Pierwsze dotyczy rozumienia ekosystemu. Ekosystemem nie dotyczy „układów społecznych na poziomie międzynarodowym” (str.130). To co dzieje się na poziomie międzynarodowym jest ujmowane w ramach chronosystemu. Druga nieścisłość dotyczy wywodu na temat orzeczenia dla celów rentowych. Orzeczeniem dla celów rentowych nie zajmują się powiatowe zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności, gdyż do nich należy orzekanie o stopniu niepełnosprawności dla celów pozarentowych. Orzeczenie dla celów rentowych wydaje lekarz orzecznik z ramienia ZUS (str.153-154 monografii; por. art. 4. art. 5. Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz. U. 1997, nr 123, poz. 776).

**Podsumowując całość** – monografię wskazaną jako podstawowe osiągnięcie w ubieganiu się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego oceniam jednoznacznie pozytywnie. Przede wszystkim doceniam pomysł badawczy i sposób jego realizacji. Wyniki badań oceniam jako wartościowe. Ich deskrypcja i analiza zaprezentowana w monografii generuje nową wiedzę, która wnosi wkład w rozwój dyscypliny i inspiruje do dalszych badań.

3. Ocena dorobku naukowego z wyłączeniem monografii przedstawionej, jako podstawowe osiągnięcie w ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego

Pragnę zauważyć, że przedstawiony przez dr Dianę Aksamit dorobek jest spójny. Badaczka w swoim autoreferacie wyróżniła trzy jego obszary: pierwszy - problemy pedagogiki specjalnej, drugi - głęboka niepełnosprawność intelektualna oraz trzeci - rodzina, macierzyństwo i ojcostwo wobec osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowo-badawczym dr Diany Aksamit nie do końca podzielam zaproponowany przez nią podział na wymienione powyżej trzy pola badawcze. Uznaję jednak jej prawo do własnej percepcji swojego dorobku i jego strukturyzacji. W każdym z trzech wyróżnionych



przez siebie obszarów badawczych dr Diana Aksamit zaprezentowała: 1) wybrane publikacje będące egzemplifikacją eksplorowanego obszaru badawczego (szkoda, że brakuje w przedstawianej dokumentacji informacji o procentowym udziale współautorów wyróżnionych tekstów), 2) wybrane referaty wygłoszone na konferencjach krajowych i międzynarodowych, 3) wybrane działania praktyczne związane z obszarem badawczym, 4) realizowane projekty badawcze związane z obszarem badawczym. W ocenie dorobku będę się do tych wyróżnionych przez dr Dianę Aksamit punktów, odwoływała.

Swoją ocenę rozpocznę od obszaru nazwanego przez Habilitantkę, jako: **problemy pedagogiki specjalnej**.

Wśród wybranych przez dr Dianę Aksamit publikacji naukowych reprezentatywnych dla tego obszaru jest 5 artykułów w recenzowanych czasopismach (w tym 1 w języku angielskim i jeden w języku rosyjskim) oraz 6 rozdziałów w recenzowanych monografiach. Publikacje te dotyczą: edukacji osób z niepełnosprawnościami, postaw wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną, specyfiki funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością intelektualną (problematyka potrzeb, tożsamości, wad genetycznych i ich wpływu na funkcjonowanie osoby), rozwiązań metodycznych związanych ze wspieraniem dziecka o zagrożonym rozwoju oraz dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym oraz przemocy w rodzinie dziecka z niepełnosprawnością intelektualną. W zawiązku z tym, że teksty powstawały w różnym okresie kariery akademickiej Habilitantki są one dla mnie czytelną egzemplifikacją rozwoju warsztatu badawczego dr Diany Aksamit oraz jej kompetencji badawczych. Pewne moje zastrzeżenia budzi rozdział w monografii zbiorowej pt.: „Postawy społeczne jako determinanty strategii postępowania interpersonalnego przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną”. Struktura rozdziału jest poprawna, poruszane są w nim istotne problemy dla pedagogiki specjalnej, ale nie zawsze narracja jest spójna. Szkoda, że w tekście Autorka pominęła opis praktyk dyskryminacyjnych zaproponowanych przez Stanisława Kowalika (1996). W artykułach dotyczących edukacji dr Diana Aksamit porusza problematykę bardzo istotną dla edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Pewien niedosyt budzi pominięcie zjawiska pozorów w edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną, na które zwracałam uwagę już wcześniej (por. Parys, 2014; Zakrzewska-Manterys, 2010).



Publikacje dotyczące specyfiki funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością intelektualną oraz rozwiązań metodycznych świadczą o dużej znajomości wyzwań, jakie stoją przed praktyką pedagogiczną w obszarze edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną.

W tej grupie publikacji chciałabym zwrócić uwagę na rozdział w monografii pt.: „Przemoc - charakterystyka zjawiska w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnością intelektualną”. Jest to temat ważny, niestety rzadko podejmowany w obszarze pedagogiki specjalnej. W publikacji zostało przedstawione w sposób pogłębiony zjawisko przemocy wobec dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, również tej, która przejawia się w jego zaniedbywaniu. Artykuł ma bardzo dużą wartość implementacyjną.

Pragnę wspomnieć, że dr Diana Aksamit jest również autorką opracowań praktyczno-metodycznych przeznaczonych dla uczniów ze SPE (21 publikacji wydanych przez PWN).

W wyróżnionym przez siebie obszarze badawczym dotyczącym problemów pedagogiki specjalnej dr Diana Aksamit uczestniczyła w 9 konferencjach (w tym 2 konferencje z udziałem czynnym).

Była Członkinią Komitetów organizacyjnych następujących konferencji:

- Międzynarodowa Konferencja Naukowa PERSON “Unity in diversity – the concept and real life”:
- I Konferencja Naukowo-Szkoleniowa “Wyzwania w edukacji osób z umiarkowaną i znaczną niepełnosprawnością intelektualną”;
- II I Konferencja Naukowo-Szkoleniowa „ Niepełnosprawność intelektualna w stopniu głębokim – okiem rodzica, naukowca i praktyka”

Realizowała pięć projektów badawczych w tym dwa międzynarodowe.

Kolejnym obszarem naukowo - badawczym wyróżnionym przez dr Dianę Aksamit jest „głęboka niepełnosprawność intelektualna”. Uważam, że bardziej adekwatną nazwą podkreślającą podmiotowość osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną byłaby nazwa: „Osoba z głęboką niepełnosprawnością intelektualną”.

Wśród wybranych przez dr Dianę Aksamit publikacji naukowych reprezentatywnych dla tego obszaru jest 5 artykułów w recenzowanych czasopismach (w tym 3 w języku

angielskim, z czego 2 referaty wygłoszone na konferencji) oraz 4 rozdziały w recenzowanych monografiach. Publikacje te dotyczą: edukacji osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, problemów dorosłości i tożsamości osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną oraz wspierania osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Przedstawione do recenzji publikacje oceniam pozytywnie. Nie mam uwag dotyczących struktury przedstawionych tekstów oraz jasności wywodów w nich zawartych. Nasuwają się jednak pewne uwagi krytyczne dotyczące poruszanej problematyki, którymi pragnę się podzielić. Artykuły dotyczące edukacji osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną są przygotowane bardzo sumiennie, z odniesieniem się do obowiązujących aktów prawnych międzynarodowych i krajowych. Autorka odwołuje się do bogatej literatury przedmiotu, uwzględnia również, co w mojej opinii jest bardzo ważne, publikacje AAIDD (2010). Teksty dotyczące edukacji osoby z głęboką niepełnosprawnością zyskałyby w mojej opinii na wartości, gdyby Autorka, o czym już wspominałam, odwołała się do zjawiska pozoru, które w odniesieniu do osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną jest bardzo widoczne. W publikacjach tych nie wybrzmiewa cały czas obecna w edukacji osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną tendencja wyrażająca się hegemonią opieki i terapii nad edukacją osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. W kontekście edukacji warto było również wspomnieć o propozycji „edukacji z ForMatem”, która uwzględniając specyfikę funkcjonowania osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną stwarza możliwości przyswajania przez nią treści kształcenia.

O dużej odwadze badawczej świadczy podjęcie przez dr Dianę Aksamit bardzo trudnego badawczo problemu tożsamości osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną i jej wspierania. Ważne, że w artykule dotyczącym tożsamości osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną dr Diana Aksamit dokonała analizy pojęcia tożsamości w kontekście literatury przedmiotu, podała definicje wsparcia i jego rodzaje. Uważam, że problematyka tożsamości osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną została w artykule zaprezentowana pełniej, gdyby Badaczka odwołała się do koncepcji poczucia siebie Daniela Sterna oraz tych koncepcji z obszaru pedagogiki osób z niepełnosprawnością intelektualną traktujących o jej ciele.

W tekstach dotyczących szeroko rozumianego wspierania i diagnozy osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną na uwagę zasługuje, odwoływanie się do polskich

badaczek, które swoim dorobkiem naukowym wniosły istotną zmianę w obszar związany ze wczesnym wspomaganie dziecka. Mam tu na uwadze, przede wszystkim, cytowane przez dr Dianę Aksamit, prace Hanny Olechnowicz i Małgorzaty Kościelskiej. W związku z tym, że reprezentuję środowisko poznańskiej pedagogiki specjalnej żałuję, że Badaczka w publikacji o diagnozie nie uwzględniła koncepcji diagnozy dla rozwoju Ireny Obuchowskiej (2002). W prezentacji pomysłów zabaw dla dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, zabrakło odwołania do koncepcji stymulacji bazalnej Andresa Fröhlicha.

W ramach obszaru naukowo-badawczego dotyczącego głębokiej niepełnosprawności intelektualnej dr Diana Aksamit uczestniczyła czynnie w 7 konferencjach, w tym 3 międzynarodowych.

Kolejnym obszarem naukowo - badawczym wyróżnionym przez dr Dianę Aksamit jest „rodzina: macierzyństwo i ojcostwo wobec osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną”.

Wśród wybranych przez dr Dianę Aksamit publikacji naukowych reprezentatywnych dla tego obszaru jest: jedna monografia naukowa, 13 artykułów w recenzowanych czasopismach (w tym 9 w języku angielskim, w tym 5 referatów wygłoszonych na konferencjach) oraz 1 rozdział w recenzowanej monografii. Publikacje te traktują o poszczególnych członkach rodziny osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną: matce, ojcu oraz rodzeństwie.

Największą liczbą publikacji wyróżnia się obszar dotyczący bycia matką osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Wśród tej grupy publikacji zdecydowanie wyróżnia się objętością i poziomem naukowej refleksyjności monografia pt.: *„Kobiety-matki o macierzyństwie. Socjopedagogiczne studium narracji matek dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną”* ss. 270. Monografia została wydana w 2019 roku przez Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Recenzentkami wydawniczymi były: dr hab. Elżbieta Górnikowska-Zwolak, prof. US oraz dr hab. Bernadeta Szczupał, prof. APS. W mojej ocenie tę monografię można traktować, jako „monografię wejścia” przez Badaczkę w nieeksplorowane dotychczas pole badawcze „bycia rodzicem osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną” w obszarze polskiej pedagogiki osób z niepełnosprawnością intelektualną. Zebrane przez dr Dianę Aksamit doświadczenie i kompetencje badawcze w toku realizacji projektu badawczego dotyczącego macierzyństwa





matek osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, w moim odczuciu, pomogły Badaczce w znacznym stopniu podczas realizacji projektu badawczego dotyczącego ojcostwa ojców dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Projekt dotyczący macierzyństwa, podobnie, jak projekt dotyczący ojcostwa został zrealizowany w ramach paradygmatu interpretowanego z wykorzystaniem biograficznego wywiadu narracyjnego Fritza Schützego. Badaczka przeprowadziła wywiady z 34 matkami z obszaru całego kraju uzyskując bardzo bogaty materiał empiryczny egzemplifikujący różne wymiary nie tylko ich macierzyństwa, ale i „świata osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną” oddanego w narracjach ich matek. Osobiście z racji zrealizowanego przez siebie projektu badawczego (Kopeć, 2013), przede wszystkim rezonuję na te fragmenty wypowiedzi matek, które oddają rzeczywistość edukacyjną i rehabilitacyjną osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Co prawda, wyników badań uzyskanych w ramach modelu jakościowego nie można generalizować, ale wypowiedzi rodziców dotyczące edukacji osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną otrzymane przeze mnie, są zbieżne w swej treści z materiałem empirycznym uzyskanym przez dr Dianę Aksamit.

Pewien niedosyt budzi tło teoretyczne monografii. Brakuje mi w niej dyskusji Badaczki nad przytaczanymi koncepcjami opisującymi proces godzenia się rodzica z faktem bycia rodzicem dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Szkoda również, że w części teoretycznej pracy zostały pominięte badania autoetnograficzne Elżbiety Zakrzewskiej-Manterys, która jako pierwsza w odniesieniu do macierzyństwa matki osoby z niepełnosprawnością intelektualną wprowadziła pojęcie: trajektoria cierpienia (1995). Można było się również odnieść do projektu badawczego zrealizowanego przez Agnieszkę Żytą zawierającego narracje biograficzne rodziców, rodzeństwa i dorosłych osób z zespołem Downa (2011). Monografię pomimo drobnych uwag krytycznych uważam za ważną dla pedagogiki specjalnej. Zostały w niej zawarte istotne wnioski dla praktyki pedagogicznej.

Pozostałe artykuły dotyczące macierzyństwa matek osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną traktują o różnych wymiarach macierzyństwa. Pogłębiają badawczo wątki, które zostały przedstawione w monografii dotyczącej macierzyństwa matek dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Charakteryzują się prawidłową strukturą oraz poprawnie wykorzystaną literaturą przedmiotu. W tej grupie artykułów na wyróżnienie zasługuje artykuł dotyczący pozytywnych aspektów macierzyństwa kobiet samotnie

*DKper*

wychowujących dorosłe dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Jest on przykładem narracji pozytywnej o byciu matką dorosłej osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, którą można analizować w kontekście koncepcji postraumatycznego wzrostu.

Załączone artykuły dotyczące ojcostwa ojców dorosłych osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, (są nimi referaty wygłoszone na międzynarodowych konferencjach) pogłębiają wątki przedstawione w monografii dotyczącej ojcostwa ojców z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

Ciekawym poznawczo jest artykuł dotyczący rodzeństwa osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Zostało w nim zaprezentowano adekwatne dla poruszanej problematyki tło teoretyczne oraz wyniki dotychczas zrealizowanych projektów badawczych (Żyta, 2004). Wyniki prezentowane w referacie zostały uzyskane w toku wywiadu jakościowego z 21 matkami i 9 rodzeństwa. We wnioskach zwrócono uwagę na konieczność wsparcia rodzeństwa osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

W ramach tego obszaru badawczego dr Diana Aksamit uczestniczyła czynnie w 15 konferencjach, w tym 7 międzynarodowych. Myślę, że wart zauważenia jest fakt, że w ramach jednej z konferencji krajowych współautorką referatu była matka dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

W obszarze praktyki związanej z rodziną osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną dr Diana Aksamit w ramach Fundacji im. Marii Grzegorzewskiej, w której pełni funkcję prezeski, udziela nieodpłatnych konsultacji członkom rodzin osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Habilitantka brała również udział w debatach zorganizowanych w ramach projektu realizowanego przez APS w latach 2016-2018 pt.: „Wdrażanie konwencji o prawach osób niepełnosprawnych – wspólna sprawa”.

W ramach tego obszaru uczestniczyła w roli wykonawcy w trzech projektach badawczych. Udokumentowaniem dwóch z nich były wspomniane już przeze mnie monografie dotyczące ojcostwa i macierzyństwa.

**Konkluzja dotycząca dorobku naukowego:** przedstawiony przez dr Dianę Aksamit dorobek naukowy, z pominięciem monografii, będącym głównym osiągnięciem naukowym, oceniam jednoznacznie pozytywnie. Wnosi on w obszar pedagogiki specjalnej wiele nowych inspiracji



badawczych oraz wypełnia badawczą lukę dotyczącą osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. Widoczna jest również bardzo duża aktywność konferencyjna dr Diany Aksamit w kraju i poza jego granicami.

#### 4. Staże naukowe będące efektem współpracy międzynarodowej i krajowej

Dr Diana Aksamit brała udział w następujących stażach naukowych międzynarodowych:

styczeń- marzec 2022

- USA: Kansas University,
- USA: Kasnas University Center on Developmental,
- USA: Kasnas University The beach Center on Disability,

2020

- Kazachstan: Uniwersytet im. Abaja,

2016

- Ukraina: Uniwersytet w Kamieńcu Podolskim.

W ramach staży międzynarodowych prowadziła zajęcia ze studentami, uczestniczyła w licznych spotkaniach naukowych i projektowych. Została również zapraszana do czynnego udziału w międzynarodowych projektach naukowych.

Od 2021 roku współpracuje z Uniwersytetem im. Jana Kochanowskiego w Kielcach. W ramach podjętej współpracy uczestniczyła w pracach zespołu odpowiedzialnego za uruchomienie nowego kierunku, jakim jest: pedagogika specjalna.

Liczne międzynarodowe staże naukowe oraz współpraca z Uniwersytetem im. Jana Kochanowskiego w Kielcach świadczą o dużej aktywności naukowej Habilitantki.

#### 5. Członkostwo w organizacjach i towarzystwach naukowych

Dr Diana Aksamit jest członkinią międzynarodowych towarzystw naukowych:

- AAIDD (American Association on Intellectual and Development Disabilities), IASSID (The International Association for the Scientific Study of Intellectual and Developmental Disabilities),



Dr Diana Aksamit jest członkinią polskich towarzystw naukowych:

- Polskie Towarzystwo Pedagogiczne,
- Polskie Towarzystwo Edukacyjne.

## 6. Osiągnięcia i nagrody

Dr Diana Aksamit otrzymała następujące nagrody w:

- 2020: nagroda Rektora APS za publikacje naukowe,
- 2021: nagroda Rektora APS za działalność organizacyjną,
- 2020/2022: stypendium Rektora APS za dorobek naukowy,
- 2022: Medal Komisji Edukacji Narodowej.

**Konkluzja dotycząca staży naukowych, członkostwa w organizacjach i towarzystwach naukowych:** pozytywnie oceniam zrealizowane przez dr Dianę Aksamit staże naukowe, które są również egzemplifikacją jej aktywności zawodowej. Na uznanie zasługuje jej członkostwo w międzynarodowych organizacjach naukowych: AAIDD, IASSID.

## 7. Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Dr Diana Aksamit ma bardzo bogatą działalność dydaktyczną. Prowadzi zajęcia dydaktyczne na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, które są bardzo wysoko oceniane przez studentów. W ramach przedmiotów przewidzianych programem studiów realizowała swoje programy autorskie (16 przedmiotów), w tym jeden w języku angielskim. Wypromowała 129 prac dyplomowych. Jest kierownikiem specjalności: edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną na studiach pięcioletnich na kierunku pedagogika specjalna na macierzystej uczelni. W latach 2019-2021 była również kierownikiem studiów podyplomowych o charakterze doskonalącym: Diagnostyka i terapia dziecka z zaburzeniami integracji sensorycznej.

Widoczna jest również bardzo znacząca działalność organizacyjna dr Diany Aksamit na rzecz Akademii Pedagogiki Specjalnej:

- 2014-2022: redaktorka Bazy Wiedzy APS;

- od 2020: członkini Uczelnianej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli Akademickich,

 20

- od 2019: członkini Senackiej Komisji przeprowadzającej egzaminy doktorskie w zakresie języka rosyjskiego,
- od 2019: członkini Senackiej Komisji ds. kształcenia i spraw Studenckich,
- 2019-2020: uczelniana koordynatorka programu ERASMUS+,
- od 2020: zakładowa koordynatorka ds. przebiegu edukacji zdalnej.

Dr Diana Aksamit jest członkinią redakcji następujących czasopism naukowych:

- od 2020 do 2022: redaktor działu współpracy z zagranicą czasopisma naukowego Szkoła Specjalna,
- od 2020 do 2022: zastępczyni redaktora naczelnego czasopisma Szkoła Specjalna,
- od 2021: członkini zespołu redakcyjnego czasopisma naukowego Człowiek-Niepełnosprawność-Społeczeństwo.

**Konkluzja dotycząca aktywności dydaktycznej i organizacyjnej:** aktywność dydaktyczna i organizacyjna dr Diany Aksamit jest imponująca. Oceniam ją bardzo dobrze.

#### **KONKLUZJA KOŃCOWA**

Biorąc pod uwagę częstkowe opinie dotyczące monografii wskazanej jako podstawowe osiągnięcie naukowe oraz skalę i jakość zaprezentowanego dorobku naukowego stawiam jednoznacznie ocenę pozytywną. Stwierdzam, iż dorobek naukowy Habilitantki jest interesujący poznawczo, wartościowy i wnoszący wkład w rozwój dyscypliny. Świadczy on o dobrej orientacji dr Diany Aksamit w poruszanej problematyce oraz umiejętności łączenia teorii z praktyką. Na uznanie zasługuje również aktywność dr Diany Aksamit w zakresie dydaktycznym i organizacyjnym. Biografia akademicka Habilitantki pozwala zauważyć jej systematyczny rozwój naukowy. Wyrażam głębokie przekonanie, że dr Diana Aksamit jest przygotowana do samodzielnej pracy naukowej.

Pragnę również zwrócić uwagę na rzetelnie przygotowaną przez Habilitantkę dokumentację będącą podstawą do sporządzenia recenzji.

**Stwierdzam zatem, że dr Diana Aksamit spełnia wymagania określone w określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2022, poz. 574 z późn.zm.) w postępowaniu o nadaniu stopnia doktora**



habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych - w dyscyplinie pedagogika. W związku z powyższym uważam nadanie dr Dianie Aksamit stopnia doktora habilitowanego za uzasadnione.

*Danuta Kopec*

Poznań, dn. 15.09. 2022